DESPRE ORIGINILE LIMBII ROMÂNE

ROXANA MARIA CREȚU
Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte cheie: *autohton, latină, origine, română, slavă*

Alexandru Rosetti defineşte limba română ca fiind „limba latină în mod neîntrerupt pe teritoriul țării noastre din momentul romanizării şi până astăzi.” Acesta precizează că elementul autohton este de origine tracă, prin asemănare cu albaneza datorită unor particularități în toate compartimentele limbii (fonetică, morfo-sintaxă, lexic); iar în ceea ce priveşte influența slavă acesta este de părere că slavii au sosit la noi în secolul al VI-lea şi când au învățat româneşte au introdus anumite particularități ale limbii lor[1].

De-a lungul timpului, limba română a suferit numeroase schimbări, în urma evoluțiilor firești la care este supusă orice limbă în dezvoltarea ei. De aceea, limba română se deosebeşte mult de limba latină, totuşi, cunoscând legile evoluțiunilor de limbă şi dezbrăcând-o de împrumuturile străine, uşor se recunoaşte şi astăzi sâmburele latin al limbii române[2].

Coşeriu înțelege prin limba română, româna comună, adică toate cele patru dialecte: dacoromâna, meglenoromâna, istroromâna şi aromâna; şi susține că aceste patru dialecte constituie o unitate. De asemenea, susține că afirmația lui Sextil Puşcariu conform căreia tot ceea ce deosebeşte limba română de limba latină şi tot ceea ce deosebeşte româna de celelalte limbi romanice e comun patru dialecte

[1] Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1978, pag. 607-609, passim.
[2] Sextil Puşcariu, *Limba română*, Vol. I. *Privire Generală*, prefață de G. Istrate, note, bibliografie de Ilie Dan, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 174.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

ale limbii române, adică se găseşte în toate cele patru dialecte. Aşadar este important să reţinem că româna ca limbă istorică include cele patru dialecte[3].

Sextil Puşcariu referitor la limba română afirmă că „prin limba română de astăzi nu înţelegem nici limba lui Eminescu, nici limba lui Maiorescu, nici a lui Caragiale sau Creangă, nici limba cutărui ţăran din şesul Olteniei sau de aiurea, nici a ciobanului din creştetul Carpaţilor, ci supt limba română înţelegem limba tuturor românilor, din toate regiunile locuite de români şi vorbită de toate păturile sociale aşa cum şi latina era vorbită la rândul ei în toate provinciile imperiului Roman, de toate straturile sociale, poeţi, cărturari, funcţionari, militari, negustori, ţărani". Aşadar, fiecare individ contribuie la particularităţile unei limbi[4].

Cercetările efectuate până în prezent asupra elementului autohton nu au reuşit să ofere rezultatele dorite de lingvişti, întrucât nu s-a păstrat aproape nimic din limba strămoşilor noştri traco-geto-daci. Tot ceea ce s-a păstrat din limba dacă sunt nume de persoane şi nume de locuri redate într-o transcriere aproximativă cu litere greceşti sau latineşti, câteva numiri de plante glosate de Petanius Dioscorides, rău şi târziu transmise, o inscripţie pe inelul găsit la Ezerovo, pe care nimeni nu a izbutit încă să o descifreze[5].

Tracii şi geto-dacii sunt un grup indo-european care au sosit în regiunile baltice şi carpato-danubiene înaintea ilirilor. Daco-moesiana vorbită de geto-daci era diferită de tracă şi de iliră, deşi erau înrudite. Se presupune că aparţin substratului următoarele fapte de limbă: vocala *ă* – comună românei, albanezei şi bulgarei; evoluţia lat. *ct, cs* > rom. *pt, ps;* postpunerea articolului în română şi în albaneză.

În ceea ce priveşte vocabularul, româna continuă din traco-dacă[6]:

---

[3] Eugeniu Coşeriu, *Limba română – limbă romanică*, în *In memoriam Eugeniu Coşeriu*, Extras din „Fonetică şi Dialectologie, XX-XXI (2001-2002), Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 143.

[4] Sextil Puşcariu, *op. cit.*, p. 174.

[5] *Ibidem*, p. 167.

[6] Sanda Reinheimer Rîpeanu, *Lingvistică romanică. Lexic-Fonetică-Morfologie*, Bucureşti, Editura All, 2001, p. 34-35.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

- → termeni referitori la accidente de teren: *baltă, pârâu, groapă, mal*;
- → termeni pentru a denumi elemente ale florei sau faunei: *barză, cioară, pupăză, ciocârlie, rață, viezure, măgar, mânz, țap, cioc, șopârlă, căpușă, mazăre, mărar, brusture, copac, mugure, sâmbure, ghimpe*;
- → denumiri de obiecte legate de meșteșuguri străvechi, creșterea animalelor, alimente, îmbrăcăminte: *țarc, brânză, gard, căciulă.*

În epoca romantică a filologiei române, tot ceea ce nu putea fi explicat prin raportarea la limba latină sau la limbile învecinate se presupunea a fi din element dac. Dimitrie Cantemir considera că *stejar, pădure, heleșteu, cărare, grăiesc, privesc, nemeresc* erau elemente dacice. Un alt lingvist, B.P. Hașdeu, a crezut că poate descoperi în tezaurul nostru lexical un număr însemnat de elemente dacice. O. Densusianu a publicat lista completă a acestor presupuse elemente dacice și, după ce le-a supus la un examen critic, a arătat adevărata lor etimologie[7].

Pentru recunoașterea elementelor autohtone putem recurge la o comparație cu albaneza. Când cuvântul românesc prezintă aceeași formă și același înțeles cu cel albanez și originea lui nu este nici latină, nici slavă sau grecească, este posibil să fie un element autohton. Lingviști precum Fr. Miklosich, G. Weigand, K. Treimer, K. Sandfelt, Th. Capidan, I. Șiadbei, Al. Rosetti au examinat coincidențele lexicale dintre română și albaneză[8].

Stratul limbii române este limba latină, iar superstratul este slav. Structura gramaticală a limbii române este aproape în întregime latinească. Această afirmație este susținută de următoarele argumente:

- → în morfologia substantivului supraviețuiesc trei clase de declinare din cele cinci și formele cazuale marcate cu desinențele specifice;
- → verbul românesc menține și continuă din latină: patru tipuri de conjugare, trei moduri personale și trei moduri nepersonale,

[7] Sextil Puşcariu, *op. cit.*, p. 167.
[8] *Ibidem.*

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

sistemul de bază al timpurilor verbale, sistemul desinențelor personale (parțial);

→ pronumele, mare parte a numeralelor, conjuncții, adverbe, prepoziții sunt preluate din latină: *către, cu, de, din, fără, în, între, la, spre, sub, că, ci, dacă, nici, să*.

Referitor la lexic, româna a preluat din latină termeni privitori la[9]:

→ om şi părți ale corpului uman: *barbă, bărbie, braț, cap, coastă, cot, creier, deget, dinte, față, ficat, frunte, genunchi, gură, inimă, mână, nas, om, ochi, păr, picior, piept, plămân, pumn, rinichi, tâmplă, umăr, unghie, ureche;*

→ familie: *părinte, bărbat, femeie, mamă, tată, soacră, socru, soră, frate, cumnat, noră, ginere, fin, mătusă, unchi, nepot;*

→ natură: *apă, câmp, lac, râu, culme, munte, pădure, pământ, piatră, țară,vale;*

→ locuința omului: *casă, fereastră, perete, masă, scaun, cameră*;

→ numele animalelor, păsărilor şi insectelor: *cal, câine, capră, lup, taur, porc, vacă, urs, furnică, găină, muscă, albină, animal, arici, bou, ied, iepure, miel, oaie, viței, vulpe;*

→ numele unor ocupații din agricultură şi păstorit: *câmp, plug, arie*;

→ meserii şi obiecte de întrebuințare curentă: *vas, furcă, găleată;*

→ vegetație: *arbore, burete, prună, fag; castan, cânepă, fân, floare, iarbă, grâu, iedere, in, măr, nuc, orz, păr, plop, pom, rădăcină, spic, secară, tei, ulm, varză;*

→ timp: *an, zi, dimineață, ieri, lună, noapte, săptămână, seară, zi;*

→ verbe care indică acțiunea: *aduce, ajunge, afla, alerga, asculta, auzi, avea, bate, bea, cădea, cânta, câştiga, cere, chema, cunoaşte, da, dormi, fi, fugi, ierta, intra, înțelege, învăța, juca, judeca, lăuda, mânca, merge, muri, naşte, numi, plânge, rămâne, răspunde, râde, ridica, sări, săruta, scrie, simți, strănuta, sufla, şti, tăcea, tăia, trece, ține, uita, umbla, umple, urî, vedea, vinde, vrea, zice;*

[9] Iorgu Iordan, Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1965, p. 259-262, passim.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

- → fenomene naturale: *fulger, ploaie*;
- → zilele săptămânii, lunile anului, anotimpurile;
- → termeni religioşi: *altar, înger, a boteza, biserică, creştin, a crede, drac*.

Primele elemente slave în limbă se datorează religiei. Dacă noțiunile primordiale ale creştinismului sunt de origine latină: *înger, cruce, botez, Dumnezeu, preot, păcat, creştin, biserică, păgân*, termenii legați de dezvoltarea cultului creştin, a instituțiilor bisericeşti şi a literaturii religioase sunt de origine slavă: *duh, arhanghel, rai, iad, evanghelie, icoană.*

Influența slavă s-a manifestat şi în alte compartimente ale lexicului: *gleznă, obraz, trup, colibă, cleşte, grădină, oțet, uşei, plug, ceas, timp, vârstă, deal, izvol, val, rac*; prefixele *ne-, răs- (răz-)*, sufixele *–alnic, - an, -ean, -enie*; onomastică şi toponimie: *Aldea, Bogdan, Dan, Radu, Vlaicu, Vlad*[10], *Bistrița, Craiova, Predeal, Prahova, Snagov, Rîmnic, Rodna, Vodița, Baba, Bîrza, Dobra, Ialomița, Jijia.*[11]

Cuvintele de origine slavă în limba română le putem grupa în termeni care denumesc[12]:

- → om, familie: *babă, boală, gât, gleznă, nevastă, obraz, rană, trup;*
- → casă, obiecte casnice: *blid, ciocan, cleşte, coasă, colibă, grajd, lopată, ogradă, pivniță, pod, prag, sită, uliță, zăvor;*
- → ocupații: *brazdă, plug, năvod, război, snop, suliță, undiță;*
- → natură: *crâng, deal, dumbravă, iaz, izvor, luncă, ostrov, prăpastie, văzduh, zăpadă;*
- → floră, faună: *bob, hrean, ovăz, bivol, cocoş, molie, rac, veveriță;*

[10] Ileana Oancea, Luminița Panait, *Schiță de istorie a romanității*, Timişoara, Excelsior Art, 2002, p. 119-120.

[11] Gheorghe Poalelungi, *Istoria limbii române.* Vol I *Gramatică istorică şi Dialectologie*, Bucureşti, Editura Didactica şi Pedagogica, 1962, p. 76.

[12] Maria Cvasnîi Cătănescu, *Limba română. Origini şi dezvoltare*, Bucureşti, Humanitas, 1996, p. 68-69.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

- → biserică: *duh, arhanghel, rai, iad, evanghelie, icoană, mucenic, molitvă, monah, pomană, pravilă, prapur, schit, sfânt, smirnă, troiță, utrenie, vecernie;*
- → noțiuni abstracte: *duh, milă, muncă, noroc, nevoie, silă, taină, trudă;*
- → verbe: *citi, clădi, dărui, dovedi, hrăni, greşi, isprăvi, iubi, izgoni, logodi, lovi, munci, omorî, opri, osândi, osteni, părăsi, plăti, pomeni, porni, primi, privi, sfârşi, trăi, trebui, voi;*
- → adjective: *cârn, drag, lacom, mândru, prost, scump, viteaz, voinic, vrednic, zdravîn, vesel, veşnic.*

Pe lângă influențe lexicale, superstratului slav i se mai atribuie: reintroducerea lui *h*, sunet mut în limba latină, deşi unii lingvişti îl consideră element de substrat, forma de vocativ în *o*, caracteristică sudului României, ca structură formarea numeralului de la 11 la 19, numerele fiind latine[13].

După influența slavă, cea mai importantă numeric, dar fără valoare pentru structura limbii, este turca. Cuvintele de origine turcă sunt mai frecvente în Țara Românească şi Moldova; şi absente în Transilvania, datorită condițiilor istorice. Din limba turcă, româna a împrumutat sufixele – *lic* şi –*giu*; unele cuvinte de uz comun: [14]

- → locuință: *musafir, cerdac, hambar, odaie, tavan, duşumea, iatac, cercevea; cearşaf, macat, lighean, saltea, chibrit;*
- → hrană: *baclava, cafea, caimac, caşcaval, ciulama, ghiveci, iahnie, iaurt, musaca, magiun, pilaf, rachiu, sarma, telemea, tutun; cataif, chiftea, halva, rahat, şerbet, trufanda;*
- → îmbrăcăminte: *basma, borangic, ciorap, dulamă, şalvari, tulpan, chimir, fes, papuc;*
- → floră şi faună: *dovleac, dud, pătlăgea; bostan, fistic, lalea, liliac, cais, nufăr salcâm; bursuc, şalău;*
- → comerț: *chilipir, cântar, dugheană, muşteriu, para, raft, samsar, saftea, tarabă;*
- → meserii: *băcan, boiangiu, cazangiu, cioban;*

[13] *Ibidem*, p. 117-118.
[14] Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1977, p. 256.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

→ însuşiri omeneşti: *agiamiu, fudul, lichea, pişicher, şiret, tembel, ursuz, zevzec*[15].

Alf Lombard distinge trei fenomene esențiale care caracterizează limba română: continuitatea bimilenară a latinei în Dacia; relatinizarea ei, începând cu secolul al XVIII-lea şi configurarea particulară a vocabularului[16]. Referitor la împrumuturi, Lombard menționează că o particularitate a limbii române este aceea că deşi împrumută un cuvânt nou, păstrează şi cuvântul mai vechi care denumea noțiunea respectivă: *repede-iute-rapid.*[17]

Andrés de Poza, referitor la limbile romanice afirma în lucrarea *De la antigua lengua, poblaciones y comarcas de las Españas, en que de paso se tocan algunas cosas de la Cantabria,* apărută la Bilbao în 1587: „De la lengua latina han resultado las generales que agora se usan en Italia, España, Francia y Vvalachia". Această afirmație a lui Poza poate fi un argument pentru istoria romanității românei. Acelaşi autor afirma într-un rezumat al lucrării în limba latină: „Sic Vvalacchi a Flacco Romani exercit[us] duce dic dicti nunc Rutheniam habent [es] à Septentrione et Danubium à meridie, Latinae adhuc linguae vestigial habent manifesta etsi tam immutata ut cum difficultate Italus Vvalacchum intelligat". Aceste paragrafe constituie dovezi cu importanță majoră pentru istoria cunoaşterii românei în Europa, deoarece româna apare ca o limbă romanică de sine stătătoare, alături de spaniolă, italiană, franceză[18].

Marele slavist Kiparsky, cunoscător al limbii române, afirmă că limba română este cea mai interesantă din Europa, ținând cont de poziția sa stranie[19].

---

[15] Grigore Brâncuş, *Introducere în istoria limbii române I*, ediția a II-a, Bucureşti, Editura Fundației *România de mâine*, 2005, p. 80.
[16] Ileana Oancea, Luminița Panait, *op. cit.*, p. 152.
[17] *Ibidem*, p. 149.
[18] Eugeniu Coşeriu, *Limba română în fața Occidentului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994, p. 12-13.
[19] Eugeniu Coşeriu, *Limba română – limbă romanică*, în *In memoriam Eugeniu Coşeriu*, Extras din „Fonetică şi Dialectologie, XX-XXI (2001-2002), Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 143.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

W. Meyer-Lübke consideră că româna este cea mai autentică între limbile romanice, pentru că s-a dezvoltat într-un mod natural, nefiind constrânsă de la latina clasică, de învățământ lingvistic normativ prin limba literară[20].

O particularitate a limbii române este faptul că regăsim termeni latineşti absenți în idiomuri romanice mai apropiate din punct de vedere geografic, cum sunt italiana sau franceza, dar, prezenți în spaniolă. Explicația este următoarea: Italia şi Galia au fost provincii centrale, deci inovatoare în materie de limbă, iar aceste inovații nu ajuns la teritoriile îndepărtate. Teritoriile unde s-au format româna şi spaniola au fost teritorii periferice, situate la distanțe mari de centrul Imperiului şi separate de acesta de alte provincii[21].

Bibliografie

BRÂNCUŞ, Grigore, *Introducere în istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Fundației România de Mâine, 2005.

COŞERIU, Eugeniu, *Limba română în fața Occidentului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.

COŞERIU, Eugeniu, *Limba română – limbă romanică*, în *In memoriam Eugeniu Coşeriu*, Extras din „Fonetică şi Dialectologie", XX-XXI (2001-2002), Bucureşti, Editura Academiei Române.

CVASNÎI-CĂTĂNESCU, Maria, *Limba română, origini şi dezvoltare*, Bucureşti, Humanitas, 1996.

IORDAN, Iorgu, MANOLIU, Maria, *Introducere în lingvistica romanică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1965.

OANCEA, Ileana, PANAIT, Luminița, *Schiță de istorie a romanității*, Timişoara, Excelsior Art, 2002.

POALELUNGI, Gheorghe, *Istoria limbii române.* Vol I Gramatică istorică şi dialectologie, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1962.

PUŞCARIU, Sextil *Limba română*, Vol.I. *Privire Generală, prefață de G. Istrate, note, bibliografie de Ilie Dan*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

REINHEIMER RÎPEANU, Sanda, *Lingvistică romanică. Lexic-Fonetică-Morfologie*, Bucureşti, Editura All, 2001.

[20] *Ibidem*, p. 147.
[21] Iorgu Iordan, Maria Manoliu, *op. cit.*, p. 252.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)

ROSETTI, Al., *Istoria limbii române I De la origini până în secolul al XVII-lea*, ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1978.
TAGLIAVINI, Carlo, *Originile limbilor neolatine*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1977.

ABOUT THE ORIGINS THE ROMANIAN LEXICON

Abstract

Keywords: *aboriginal, Latin, origin, Romanian, Slavic*

In this article we intend to do a review regarding the history of the lexicon of the Romanian language and observe in what measure the nations who passed through our country left footprints into our language. It is known that the Romanian is a romance language, but as any other languages that have particularities, Romanian too has differences and distinguishes itself from the other languages that resulted from Latin. And, evidently, these differences have something to do with the nations who lived in the present territory of Romania. That's why we intend to present in this article the nations which left footprints into the Romanian lexicon, regardless of the time they lived in this country. We will classify the vocabulary by keeping in mind the types of the linguistic layer: substratum, superstratum and adstratum.

BDD-A32031 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:09 UTC)